

- Driemaandelijks contactblad 32ste jaargang nr. 2 (april – mei – juni 2020)
- Afgiftekantoor: 9030 Mariakerke MAIL.
- Evangelie Levensnabij Rekeningnummer IBAN-nr. BE45 9795 3507 0189
- Contactadres redactie verantwoordelijke: Bart Pieters, Grote Kring 2 8500 Kortrijk.
- P4A9034

--- INHOUD ---

Blz.2	Redactioneel
Blz.3	Onverwacht heengegaan: Egbert Rooze
Blz.5	Afscheid nemen in tijden van corona
Blz.7	Stem uit de moslimwereld: dagboek corona
Blz.10	Jeremiade
Blz.11	Partenia
Blz.15	Basiswelvaart voor allen
Blz.20	Wij zitten al heel ons leven in lockdown - Guy Malfait
Blz.22	Naschrift artikel House of Compassion vorige Nieuwsbrief
Blz.22	Om een Kerk in uittocht
Blz.24	Rustpunt: Jef Schoenaerts

*"Ik heb mijn moeder
in haar stervensuur
niet kunnen zien
en na haar dood
mag ik haar nóg niet zien."*

Afscheid nemen
in tijden van corona

Blz. 5

BEZIELD
VERBAND

1. Redactioneel

De mens eerst

Het gebeurde tijdens een maaltijd. Mijn tafelbuur, een priester, vertelt dat hij een petitie ontvangen heeft om te ondertekenen: “Men vraagt om de opening van de plaatsen voor de eredienst te vervroegen. Wat denk je daarvan?”

Dit soort vragen ergert mij. Ik kan zo moeilijk verdragen dat de Kerk aan zichzelf denkt, om zichzelf bekommerd is. Andere zaken zijn veel dringender. Stel je voor dat de plaatsen voor de eredienst zouden mogen opengaan vóór de bars en restaurants!

Het is niet de eredienst die op de eerste plaats komt. Evenmin de religieuze praktijk. Wat de man van Nazareth het meest interesseert, dat is niet de godsdienst, maar een wereld die meer menselijk is, meer solidair, rechtvaardiger. Zijn geluk bestaat erin ons allen gelukkig te zien, de laatsten op de eerste plaats. Hij is gekomen om de verdrukten te bevrijden. Bevrijden is zijn missie, niet restaureren.

Christen zijn, dat is gepassioneerd bezig zijn met de mens. Vandaag, met die pandemie, zitten zoveel mensen zonder werk, kunnen zoveel gezinnen hun huur niet meer betalen, weten zoveel mensen – samen met hun kinderen – wat honger is, ziekte en eenzaamheid ... Het mooie risico dat de Kerk kan lopen bestaat erin aan hun zijde te staan. Zonder aarzelen. Zonder wachten. De Kerk is nooit zichzelf zonder de armen.

Mijn buurman wacht op mijn antwoord: “Ik zou in elk geval zulk een vraag niet ondertekenen. Het belangrijkste is niet dat we weer van start kunnen gaan zoals voorheen. Het komt erop aan naar hen te gaan die door het leven gekwetst zijn. De mens eerst.”

*Jacques Gaillot, bisschop van Partenia
28 april 2020*

Het zal je niet verwonderen dat corona in deze Nieuwsbrief eminent aanwezig is. Toch is dit geen deprimerend nummer. ‘Evangelië’ is en blijft een vreugdevolle boodschap. De verschillende artikels spreken allen, corona of niet, over onze Bijbelse hoop op een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Deze hoop veronderstelt op de eerste plaats: dat we alert blijven en onze handen uit de mouwen steken. En ook nog: dat we ons godsbeeld bijsturen. Beide gebeuren hier vanuit verschillende perspectieven en door inspirerende persoonlijkheden:

- bisschop Jacques Gaillot, 85 jaar, die blijkens voorgaande to the point blijft
- ATD Vierde Wereld-medewerker Guy Malfait
- de Maleisische zakenman en oprichter van The Global Institute for Tomorrow, Chandran Nair
- de betreurde Egbert Rooze die jarenlang onze Leerhuizen begeleidde
- de Spaanse theoloog José Arregi

zonder onze columnisten Jeremie en Yassin te vergeten.

We wensen je verhelderende inzichten toe, daadkracht en een goede gezondheid,

de redactie

2. Onverwacht heengegaan: Egbert Rooze

Egbert Antoon Rooze (°1948), protestants dominee en predikant, heeft zowel in Nederland als in België gediend. Zo was hij 22 jaar lang predikant in de Brabantse Olijfberg in Antwerpen. Hij was jarenlang vicevoorzitter van de Verenigde Protestantse Kerk in België en een gangmaker van de oecumenische inzet van de protestantse gemeenschap in ons land. Hij promoveerde in Brussel op 'Geweld in het Oude Testament'. Als theoloog had hij veel aandacht voor de Bijbelse wortels van de inzet voor gerechtigheid, vrede en de heilheid van de schepping. In 2009 verscheen van hem het boek 'Schepping is bevrijding. Verrassende ecologie in de Bijbel', Halewijn/CCV Antwerpen, waarin hij ecologie in verband brengt met spiritualiteit. Vanuit zijn Bijbelse achtergrond en zijn sociaal engagement leidde hij tal van Bijbelse leerhuizen en vormingssessies in heel Vlaanderen. Zo ook in het West-Vlaamse Zedelgem waar hij jarenlang het Leerhuis begeleidde dat mede door Evangelie Levensnabij werd georganiseerd. We wensen allen die daarbij betrokken zijn dan ook het allerbeste voor de toekomst en sluiten ons aan bij de rouw om Egbert.

ONVERWACHT GING HIJ VAN ONS HEEN.

En toen werd het stil... heel stil!

Een lieve tochtgenoot, een gids had ons verlaten.

We zaten er wezenloos, verslagen, verstomd bij. Egbert was er niet meer!

Die zaterdagochtend, 18 april, overleed hij zeer onverwacht in een Antwerps ziekenhuis.

Hij was er eenenzeventig geworden. Wij zouden dus verder vruchteloos naar zijn komst blijven uitzien.

Reeds komende bijeenkomst op 25 april, en dat niet ten gevolge van het coronavirus.

Het telefoontje van Elke Vandeperre, coördinator van 'Motief', de vormingsinstelling, had het ons pijnlijk duidelijk gemaakt. 'De Vlaspit' bleef verweesd achter. Ja, 'De Vlaspit' zo hadden we ons bescheiden Bijbels leerhuisje genoemd.

'De Vlaspit', een groepje mensen met uiteenlopende interesses en vragen. Sommigen kerkgangers, anderen meer aan de rand. Zoekers die aan een zondags sermoeen niet genoeg hebben. Kritische gelovigen... vergeten gelovigen. Jannekes en Miekes met de pet, zonder veel Bijbelse voorkennis, maar vol goede wil en met geloof bezig. We hadden ons met dit initiatief broos en kwetsbaar gevoeld. Zelfgenoegzaamheid en betweterigheid waren ons vreemd. De profeet Jesaja was onze inspiratie geweest. "Het geknakte riet zal je niet breken en de smeulende vlaspit zal je niet doven." Zo kenden we onszelf als broze rietstengels... smeulende vlaspitjes die aangeblazen moesten worden.

En voor dit aanblazen zorgde Egbert Rooze. Met de regelmaat van de klok zakte hij af van Antwerpen naar dat verre Zedelgem. Bofkonten waren wij! Wie kan er immers rekenen op zo'n begeleiding? Een doctor in de theologie, een Bijbeldeskundige die acht jaar lang vicevoorzitter was van de synodale Raad van de Verenigde Protestantse Kerk van België. Een jarenlange gevierde lesgever aan het Theologisch Pastoraal Centrum (TPC) in Antwerpen. Deskundigheid, ervaring, inzet en toewijding!

De verslagenheid in ons leerhuisje was dan ook verbijsterend. Wanneer ik verder iemands woorden zal citeren om iets weer te geven zal ik alleen de eerste letters van de naam gebruiken.

"Met grote verbijstering las ik dit zeer droevig bericht. De daarop volgende nacht kon ik de slaap moeilijk vatten. Ik kon het niet uit mijn hoofd zetten. Wie had zoiets vermoed bij onze goede vriend Egbert. Nooit gedacht dat ons 'vlaspitjaar' op zo'n manier zou eindigen. En in deze coronatijd konden we zelfs niet op

een fatsoenlijke manier afscheid nemen.” (JD)

‘Motief’, de vormingsinstelling gespecialiseerd in het thema levensbeschouwing en samenleving, bracht Egbert op ons pad. Al van bij de oprichting was Egbert bij Motief betrokken geweest. Hij begeleidde dan ook jarenlang veel leerhuizen, vormingsdagen, cursussen en Bijbelweken. En dat met hart en ziel, altijd even aanstekelijk enthousiast.

“Ik ben diep getroffen en sprakeloos bij dit overlijden. Reeds geruime tijd voor ik bij ‘De Vlaspit’ kwam had ik Egbert leren kennen bij de basisgroep van Willebroek. Hij was voor mij een vriend geworden. Mij overvalt nu diepe stilte en heel veel ontzag.” (GT)

Heel zijn leven en werk waren doordrongen van hoop naar een wereld vol vrede en gerechtigheid, zorg voor de schepping en inzet voor vluchtelingen. Afkeer van racisme en discriminatie tekenden hem. Dit alles was bij hem Bijbels onderbouwd en gepassioneerd zocht hij naar wat doenbaar was.

“Egbert was onderlegd in Bijbelkennis en gedreven door solidariteit. Hij beseftte dat de wereld nood had aan universele eerlijkheid in de waarheid van de Ene. Hij wist ons bij de hand te leiden als een geduldige leraar met een wijze visie doorheen de vele Bijbelverhalen. Hij stond open voor ons persoonlijk denken en wist daardoor ons op een verfijnde manier naar dieper inzicht te leiden. Dankbaar dat we hem als ‘profeet’ voor ons in de ons toegemeten tijd mochten ervaren. Intriest dat we zijn begrip en begeleiding moeten missen. Een hoofdschuddend “dit kan toch niet waar zijn” en tegelijk een troostend schouderklopje “we zullen dit samen dragen”. (BS)

“Ik heb Egbert door de jaren heen weten te waarderen: voor zijn Bijbelse kennis, voor de manier waarop hij ons prikkelde om zelf verbanden te zoeken, voor zijn geduld wanneer we opnieuw niet loskwamen van verouderde godsbeelden en interpretaties, voor zijn sociale bewogenheid, voor zijn radicaliteit om naar de essentie te gaan, voor zijn warme persoonlijkheid” (GC)

“Jarenlang was Egbert als lesgever verbonden aan het TPC in Antwerpen. Nog steeds gaf hij jaarlijks gedurende een paar maanden op dinsdag cursus aan een vaste kern van volgelingen. Ik mocht er één van zijn. In 2012 werkten we rond het evangelie van Marcus.

Alhoewel reeds zovele commentaren op het Marcus-evangelie de bibliotheekrekken vullen wilde Egbert er nog een bijvoegen. We leerden toen met hem dit evangelie lezen als ‘tegen-evangelie’. Het woord evangelie is in wezen geen christelijk woord maar stamt uit de kringen rondom de oppermachtige keizer van Rome. Toen in het jaar 70 tijdens de Joodse oorlog, Jeruzalem verwoest werd, duizenden mensen gedood en de tempel vernield heette dit voor hen goede tijding, ‘evangelie’. Dit heugelijk feit werd voor eeuwig gebeiteld in de triomfboog van Titus. Het staat er nog! En toen de soldaten triomfantelijk hun intocht in Rome hielden stonden christenen weemoedig toe te kijken. Misschien stond Marcus bij hen. Ze zagen hoe de buitgemaakte tempelschatten werden meegedragen en de slaven voortgedreven. Door reeds in de eerste zin van zijn geschrift dit woord evangelie aan Jezus te koppelen verwees hij meteen naar een ander rijk dat komen moest. Dit Romeinse rijk op zijn kop. Daar was het hem en zijn messiaanse beweging om te doen. Daar was het Egbert om te doen.” (VR)

Egbert, dank om de manier waarop jij warm en vrolijk met ons meeliep, op zoek naar menselijkheid en dat andere Rijk Gods. Dank om het blijde aanmoedigende uitroepteken achter elk van je zinnen. ‘De Vlaspit’ zal je heel hard missen. We zullen proberen door te gaan zoals jij het zou gewild hebben.

3. Afscheid nemen in tijden van Corona

Een 'funerair spreker' is een meer chique naam voor iemand die afscheidsplechtigheden voorgaat in de aula van een crematorium of funerarium. Hij of zij wordt dan door de uitvaartondernemer gecontacteerd met het oog op de voorbereiding én het voorgaan van dergelijke plechtigheid. De inhoudelijke en vormelijke opbouw van de plechtigheid wordt volledig aan de voorganger overgelaten.

Zo iemand ben ik. Nu al een jaar of vijf en tot mijn grootste menselijke voldoening. Dit is wat ik altijd al had willen doen: mensen nabij zijn bij het afscheid-nemen van een dierbare en met hen op weg gaan.

Na het telefoontje van de begrafenisondernemer die kort daarvoor door de familie werd geconfronteerd, om datum en tijdstip bij mij af te toetsen en zijn mail met praktische info, maak ik dan zo snel mogelijk een afspraak met de familie en ga dan op de afgesproken dag en tijdstip bij hen langs voor het gesprek dat aan de plechtigheid voorafgaat. Ik luister daarbij vooral. Naar het relaas over de omstandigheden waarin het overlijden heeft plaatsgevonden, het levensverhaal van de dierbare die is komen te gaan, de wensen van de familie, de vele vragen... Ik reik schroomvol enkele mogelijkheden aan en probeer vanuit mijn ervaring de voorbereiding te coachen. Daarna maak ik het draaiboek van de plechtigheid: het bijeenbrengen van teksten, al dan niet aangereikt door de familie, het schrijven of redigeren van het in memoriam, mijn persoonlijke inbreng, een verantwoorde volgorde bepalen van de muziekselectie en het bijeenbrengen van de vele andere elementen om te komen tot een verantwoorde persoonlijke, christelijke of neutrale, plechtigheid.

Zo gaat het meestal.

De voorbije weken kregen heel wat families, naar aanleiding van het coronavirus en de maatregelen ter voorkoming van verdere verspreiding ervan, niet de gelegenheid om een stervend familielid in het ziekenhuis of woonzorgcentrum zo nabij mogelijk te zijn. In het beste geval was er nog een kort moment waarop een paar mensen hun dierbare, in uiterste stervensnood, voor het allerlaatst konden zien. Vaak begreep de stervende ook niet precies wat er aan de hand was, als hij zijn echtgenoot, zoon of dochter al kon herkennen in die rare, steriele outfits.

Ook een internetcontact bood niet altijd voldoende soelaas: iemand die naar adem hapt kan zich tegenover een beeldscherm nóg moeilijker uitdrukken dan tegen een reëel aanwezige naaste.

In een aantal situaties was de laatste menselijke nabije dan ook een pastoraal werkende of priester die de stervenszegen kwam geven of een andere zingever. In een televisieprogramma zagen we zo de priester verbonden aan AZ-Damiaan te Oostende iemand van harte nabij zijn. De voorbije weken vertelden familieleden van een overledene mij een aantal keer dat hun hoogbejaarde moeder of vader "het had opgegeven", sneller dan verwacht maar beïnvloed door de omstandigheden. Behalve dat woekerende virus was er dus zeker ook die menselijke component. Mensen sloten de ogen in niet weinig gevallen voorgoed, verstoken van de nabijheid van hun geliefden, verward en ontdaan...

Waar het er de gemiddelde uitvaartondernemer altijd om te doen is de rouwende families op hun wenken te bedienen en het onmogelijke mogelijk te maken, was veel nu echt niét mogelijk en moesten regelmatig, soms letterlijk, verbodsborden worden gehanteerd.

Als het eerste contact met de uitvaartondernemer al in het funerarium kon plaatsvinden in plaats van dat het via de telefoon moest verlopen, gebeurde dit noodgedwongen met een kleine delegatie van de familie, eventueel achter een scherm in plexiglas in de vergaderruimte van het funerarium.

Families hebben na een overlijden begrijpelijkerwijze veel nood aan een klankbord, soms ook een (figuurlijke) boksbal. Nu konden ze hun “meest individuele expressie van de meest individuele emotie” niet in dezelfde mate kwijt bij de uitvaartondernemer of de voorganger. Noodgedwongen moesten de contacten korter en functioneler, maar er is natuurlijk een wezenlijk verschil tussen het kiezen van een kist en/of urne en het kunnen ventileren in verband met de overledene... Dat laatste is essentieel, net zoals het voor sommige familieleden belangrijk is om tussen het overlijden en de uitvaartplechtigheid ook het stoffelijk overschot in het funerarium te kunnen “groeten”, soms dagelijks. Ook dat was nu geen evidentie en soms zelfs onmogelijk. Iemand zei me: “Ik heb mijn moeder in haar stervensuur niet kunnen zien en na haar dood mag ik haar nóg niet zien.”

De voorbije weken kon ik, als voorganger van de plechtigheid, voor dat rouwgesprek dus niet bij de mensen aan huis komen en gebeurde het voorafgaand contact telefonisch. Ik nam daar telkens mijn tijd voor en ondervond van de kant van de rouwenden heel veel begrip omwille van de situatie, maar natuurlijk mankeer je een belangrijk deel menselijke interactie...

Je weet ook minder goed wie je tijdens de plechtigheid dan eigenlijk vóór jou krijgt. Ook na de plechtigheid was er meestal nauwelijks gelegenheid om ervaring en emotie te delen.

Omwille van de omstandigheden was het ook niet altijd mogelijk om inhoudelijk en vormelijk-technisch aan alle wensen te kunnen voldoen.

Er was bovendien ook de druk van het hoge aantal overlijdens, zeker in enkele regio's waar covid-19 was uitgebroken in voorzieningen voor ouderenzorg. Uitvaartverzorgers, medewerkers van crematoria en begraafplaatsen hebben de voorbije weken alle zeilen bijgezet om de - vergeef me het beeld - vloed aan overlijdens te kanaliseren: hun werkdagen begonnen nóg vroeger dan anders, vrije dagen (paasmaandag) werden werkdagen enz. Behalve het vele werk speelde nu de emotionele component volop want dit gaat echt wel in je kleren zitten en er is geen tijd om de doorstane emoties behoorlijk te verwerken.

Wie koos voor een kerkelijke plechtigheid, moest er zich rekenschap van geven dat dit volgens een strak-omlijnd bondig draaiboek van het bisdom diende te gebeuren met weinig ruimte voor gepersonaliseerde input en vooral zo kort mogelijk, leek het wel. Als gelovige heb ik mij de voorbije weken een aantal keer echt afgevraagd of het instituut hier niet (opnieuw) de boot had gemist: waar waren zijn vertegenwoordigers voor de mensen in stervensnood en de families die diepbedroefd met ontzettend veel vragen achterbleven? Ben ik nu te streng? Misschien en bovendien mankeer ik allicht overzicht en ben ik oprecht blij met het werk dat een aantal ziekenhuispastores de voorbije tijd had verzet, maar dit was toch de uitgelezen (paas)tijd om mensen nabijer te zijn dan nu het geval was, misschien niet allereerst met sacramenten en livestreams van eucharistievieringen maar met warmte, een luisterend oor en een spreekwoordelijke schouder om te huilen. De Kerk had hier vooral nog op een andere manier het nieuws moeten halen dan met het – toegegeven – snelle beslissen en helder communiceren van uitgestelde communievieringen. Zijn ‘zieken bezoeken’ en ‘doden begraven’ immers niet par excellence werken van barmhartigheid of enkel als alle omstandigheden optimaal zijn?

Natuurlijk zagen we op televisie een eenzame pastoor voorzien van een geluidsinstallatie de bewoners van een woonzorgcentrum toespreken. De mensen waardeerden dat ook.

De voorbije tijd kozen gelovige mensen in een aantal gevallen zelfs voor de aula omdat ze alras te horen kregen dat ze in de parochie(kerk) niét terechtkonden voor de plechtigheid die ze voor ogen hadden en hun (diep)gelovige ouder dat niet helemaal wilden onthouden, zelfs niet in

coronatijsden.

Het is mij niet helemaal duidelijk waarom dit, zelfs met inachtneming van de praktische beperkingen, niet kon en ik ben blij dat het dan in de aula wél kon, toch in een aantal mij bekende gevallen...

In die aula probeerden wij die afscheidsdiensten dus wel verder zo persoonlijk mogelijk in te vullen, maar dan nog kon het natuurlijk enkel in zeer beperkte setting en met respect voor de regels i.v.m. social distancing: de aanwezige familieleden verspreidden zich over de beschikbare ruimte, het aantal bewegingen tijdens de plechtigheid – bijvoorbeeld om voor te lezen of kaarsen te ontsteken – moest zo beperkt mogelijk worden gehouden. Een handdruk laat staan een knuffel bij de condoleances diende vermeden te worden.

Vóór en na de plechtigheid werd iedereen de gelegenheid geboden om de handen te ontsmetten,...

Voor mijn collega's en mezelf was de voorbije periode bijzonder zwaar, maar meer nog dan anders lieten families niet na om te weten dat ze heel erg waardeerden wat we in de gegeven omstandigheden voor hen deden. Op het einde van de dag overviel mij dan het gevoel dat het daarvoor is dat we het deden en dan bedoel ik niet dat deugddoende kaartje, mailtje of telefoontje maar om mensen tot het laatste met 'diep respect' te omringen. Tot het laatste en zelfs tot voorbij die drempel. Is dat ook niet de Godsnaam die wij eren: Ik zal er zijn, "Ik zal erbij blijven"...

(Bart Pieters, 23 april 2020)

4. Stem uit de moslimwereld: dagboek corona

Yassin El Attar

Donderdag 12 maart 2020.

Deze avond staat een nationale veiligheidsraad gepland. Er is druk overleg binnen het Kortrijkse moskeebestuur. Is het wel verantwoord om, gezien de corona-actualiteit, het vrijdaggebed van morgen te laten doorgaan? We hebben per slot van rekening veel oudere bezoekers en "social distancing" waarborgen binnen de moskee is onmogelijk, zeker on such short notice, de mensen hebben nog geen tijd gehad om eraan gewend te raken. Het is een idee dat lijnrecht ingaat tegen alle warme, diepmenselijke ontmoetingen die op een normale vrijdag plaatsvinden. We beslissen om het vrijdaggebed af te gelasten vooraleer de nationale veiligheidsraad samenkomt. Het is onze plicht, onze verantwoordelijkheid ten aanzien van onze gelovigen en de rest van de samenleving.

Persoonlijk begin ik me ook wat zorgen te maken. Mijn moeder maakt deel uit van een zogenaamde risicogroep. Wat weten we eigenlijk van dit virus? Is het slim om haar dit weekend nog te bezoeken? En wat met mijn grootvader? Hij zit al enkele maanden in Marokko waar hij geniet van zijn mijnwerkerspensioen. Dat mijnwerkersverleden heeft zijn longen ernstig aangetast, hij is veel longcapaciteit kwijt en is snel kortademig. In Marokko laat de gezondheidszorg ook te wensen over. Daar is "flatten the curve" geen strategie om de druk op de ziekenhuizen te verlichten maar de enige overlevingsstrategie.

Vrijdag 13 maart 2020.

De nationale veiligheidsraad beslist dat geen enkele eredienst of bijeenkomst is een religieus gebouw nog kan doorgaan vanaf middernacht tot het einde van de maand. Dat is toch even schrikken. Een verbod op grote bijeenkomsten (zoals het vrijdaggebed) tot de paasvakantie hadden we verwacht. Maar de vijf dagelijkse gebeden waarbij soms slechts een tiental mensen aanwezig zijn? Het is hallucinant dat het nieuwe coronavirus zo'n impact zal hebben op onze

samenleving. Maar goed, we voeren de richtlijnen van de overheid strikt uit en brengen onze bezoekers gedurende de dag op de hoogte van deze beslissing. De moskee blijft dicht tot de paasvakantie, maar dan zullen we toch geleidelijk aan kunnen heropstarten?

De maatregelen lopen tot het begin van de paasvakantie. Maar tijdens de paasvakantie staat het huwelijk van mijn zus gepland. Meer dan een jaar voorbereiding dreigt in het water te vallen. Het is het moment waarop heel wat facturen en voorschotten binnenkomen. Wat te doen? Annuleren en een financiële kater vermijden? Of laten doorgaan en met een beetje meeval zal deze corona-episode tegen dan een niet-zo-verre herinnering zijn? Mijn grootvader zou ook uit Marokko overvliegen voor het huwelijk. Maar zijn vlucht is pas geboekt voor eind volgende week. Ondertussen meldt Marokko ook een stijging in het aantal coronagevallen en kondigen ze een sluiting van de grenzen aan. Geraakt mijn grootvader op tijd het land uit? Wat indien hij de lockdown daar moet doorbrengen? Helemaal alleen, zonder vrouw en kinderen.

Veel vragen, het enige antwoord is zenuwachtigheid.

Vrijdag 20 maart 2020.

Stilletjes aan groeit het besef bij iedereen dat dit virus niet weg zal zijn tegen het einde van de paasvakantie. Integendeel, de kans is reëel dat ook tegen Pasen 2021 het virus nog altijd onder ons zal zijn. De nationale veiligheidsraad heeft beslist dat alle maatregelen van kracht zullen blijven tot minstens 19 april, en waarschijnlijker tot 3 mei. Meer en meer is er sprake van een exit-strategie. Wat betekent dat voor ons? Op welke plaats staan gebedshuizen in de prioriteitenlijst van de veiligheidsraad? We vermoeden niet al te hoog. De ramadan start op 23 april. Zullen we überhaupt kunnen opengaan tijdens deze ramadan? Wat kunnen we doen om de religieuze noden van onze gelovigen te lenigen tijdens de ramadan? Stilaan moeten we deze denkoefening beginnen maken, maar dit is een ongeziene situatie voor alle religieuze instituten in ons land.

Ondertussen is mijn werkgever, de stad Leuven, volledig overgeschakeld op thuiswerk. Dat lukt eigenlijk verbazingwekkend goed. Zelfs mijn Italiaanse les gaat in coronatijden gewoon door, weliswaar online.

Trouwens, goed nieuws wat mijn opa betreft. Na veel telefoontjes naar ambassades, ministeries en luchtvaartmaatschappijen hebben we een plekje kunnen bemachtigen op de laatste vlucht vanuit zuid-Marokko naar Zaventem. Oef, dat is toch al een zorg minder.

Zondag 12 april 2020.

Vandaag passeerde de helikopter van VTM en HLN over het nieuwe gebouw van onze moskee. We hadden een mooie boodschap voorbereid.

***“Nu je mijn handen niet meer aan kunt raken,
raak je mijn hart nog duidelijker aan.”
-Toon Hermans-***

Blijkt dat Toon Hermans één van de grote idolen is van Koen Wauters en één van onze vrijwilligers mag tijdens de live-uitzending onze actie toelichten. We hopen dat we Vlaanderen mee een hart onder de riem hebben kunnen steken.

Tijdens de voorbije weken hebben we heel wat acties op poten gezet om de zwakkeren in de samenleving te ondersteunen. Zo gingen we langs in bepaalde Kortrijkse wijken met een hapje en een drankje om mensen in eenzaamheid te verrassen. Daarnaast deelden we op een andere dag een bloemetje uit in samenwerking met een Kortrijk buurtcentrum. We proberen onze rol te spelen en te ondersteunen waar nodig. Vanuit onze menselijke en religieuze inspiratie.

Ondertussen bereiden we ook de ramadan voor. Er zijn eigenlijk 3 belangrijke lijnen:

1. Hoe gaan we de religieuze ramadanbeleving van onze gemeenschap verzorgen?
2. Hoe zorgen we ervoor dat de behoeftigen ook tijdens deze ramadan een iftarmaaltijd kunnen nuttigen?
3. Hoe zorgen we ervoor dat de social distancing-maatregelen zo goed mogelijk worden opgevolgd door onze gemeenschap tijdens de ramadan?

Vandaag zou mijn zus trouwen. Ze heeft aan het begin van de lockdown de wijze beslissing genomen om alles te annuleren. Ondertussen is ze op zoek naar een nieuwe trouwdatum. Maar door de onzekerheid is het nog koffiedik kijken wanneer en hoe haar trouwfeest zal kunnen plaatsvinden.

Donderdag 23 april 2020.

Morgen start de ramadan. We hebben hard gewerkt om die voor te bereiden maar alles is op tijd in gereedheid gebracht. We voorzien heel wat online-lezingen en voordrachten om het ramadangevoel bij de gemeenschap te laten leven. Behoeftigen kunnen dagelijks een iftarmaaltijd afhaken aan de moskee, een groep vrijwilligers leidt dit in goede banen. Ook de social distancing-maatregelen zijn meermaals, helder en in verschillende talen gecommuniceerd naar onze achterban. We hopen en denken er klaar voor te zijn, maar zeker ben je natuurlijk nooit. Ik maak me vooral zorgen over het sociaal contact. Normaliter is de ramadan een maand die bol staat van ontmoeting, collectief gebed, gezamenlijke iftars en dienstbaarheid. Dit jaar kunnen al die vormen van sociaal contact niet gebeuren, de ramadan mag uitsluitend beleefd worden binnen hetzelfde gezin. Jongeren komen na zonsondergang vaak samen om terug te blikken op de voorbije dag en vooruit te kijken op de volgende. De ramadan is naast de jaarlijkse vastenmaand ook de grote reünimaand. Plots zie je iedere avond een grote groep vrienden en familie tegelijk die je doorheen de drukke rest van het jaar nauwelijks individueel ziet.

Persoonlijk werk ik hard om de ramadan voor te bereiden, zowel vanuit de Kortrijkse moskee als ter ondersteuning van de Leuvense moskeeën. Ik werk voltijds van thuis uit en begin ook op de limieten van het systeem te botsen. Een snelle terugkoppeling tussen collega's is niet mogelijk, alles moet op voorhand gepland worden om de agenda's beheersbaar te houden. Ik heb van deze lockdown ook gebruikt gemaakt om een nieuwe koersfiets te kopen. In de voorbije dagen ben ik zoals vanouds gaan fietsen op de heuvelrug tussen Leie en Schelde, met hier en daar een uitschieter richting de Vlaamse Ardennen. Ik ben benieuwd hoe vaak en hoe ver ik zal kunnen fietsen tijdens de ramadan.

Vrijdag 8 mei 2020.

Vanuit professioneel oogpunt verloopt de ramadan zeer voorspoedig. We kunnen perfect uitvoeren wat we gepland hadden en er rijzen geen onverwachte problemen. Ook in Leuven is alles perfect onder controle. De Kortrijkse en Leuvense moslims slagen erin om de discipline die ze aan de dag legden vóór de ramadan door te trekken tijdens de ramadan. Het stemt me blij en opgelucht. Het geeft motivatie om ons iedere dag dubbel te plooiën om de ramadanbeleving voor onze gemeenschap zo aangenaam mogelijk te maken. Ik merk wel dat het begint door te wegen. Stilaan komen er versoepelingen maar we beseffen steeds meer dat de moskee nog lang dicht zal blijven. We vragen ons ook af op welke manier het Suikerfeest gevierd zal kunnen worden. Zullen we het feest moeten vieren met maximaal één ander gezin? Of mogen we tegen dan ook andere familieleden bezoeken?

Enkele stemmen in de gemeenschap sparen hun kritiek op het beleid ook niet: als winkels en bedrijven open mogen, waarom het Huis van God niet? Is deze periode niet hét moment bij uitstek waarbij mensen nood hebben aan de nabijheid van God? Emotioneel gezien kan je ze geen ongelijk geven. Maar de realiteit spoort ons aan om verantwoordelijkheid op te nemen en de maatregelen strikt op te volgen. Gelukkig worden we daarin ondersteund door de

islamitische theologie en jurisprudentie. Hét belangrijkste principe waaraan islamitische moraal en jurisprudentie getoetst wordt is immers de bescherming van leven en gezondheid.

Ook persoonlijk loopt alles vlot. Het fietsen gaat beter dan verwacht en een dagelijks avondritje van 40 kilometer is geen uitzondering. Gelukkig is mijn timing goed waardoor ik bij het thuiskomen meteen de verbrande calorieën en vocht kan aanvullen. Buiten mijn eigen gezin zie ik nauwelijks iemand. Mijn grootouders zie ik vanuit de achtertuin als ik boodschappen ga afzetten, met de burens sla ik soms een praatje. Met vrienden spreek ik online. Soms maken we al wilde plannen voor na de lockdown. Dan valt er soms een ongemakkelijke stilte, zal deze lockdown in de nabije toekomst voorbij zijn? Zoja, hoe lang duurt het voor de volgende lockdown er is?

Mijn vakantieplannen zijn ondertussen, zoals die van vele anderen, in rook opgegaan.

Maar de hoop niet, dat laat ik niet toe. Het komt goed. Inshallah.

Yassin El Attar

5. Jeremiade

Kerk zonder ontmoeting, maar kerk van liefde

Als er niet de allesomvattende liefde is, welk bestaansrecht heeft ons geloof dan nog?

Net op het moment dat ik me achter mijn klavier zet om mijn Jeremiade neer te pennen, word ik aangegrepen door een nieuwsbericht dat mij zo ontzettend kwaad maakt.

Generaal-overste Broeders van Liefde jaagt dokters en wetenschappers op de kast: "Gender is een dwaling"

In tijden dat we elkaar door corona niet mogen vastpakken, nee zelfs niet samen eucharistie mogen vieren, moet onze geloofsgemeenschap terugvallen op haar diepste zijn: een kerk van liefde, een kerk van mensen. In de meest duistere tijd blijft er niks meer dan 'Christen' te zijn, in het diepst van ons bestaan. Zonder compromissen.

Het is om die reden dat ik een grote oproep lanceerde om kerkgebouwen open te stellen voor noodfuncties in coronatijden: testcentra, noodopvang van schoolkinderen, ... Omdat stenen nooit voor kunnen gaan op mensen.

Het is de reden dat mijn hele lijf en leden zo intens genoot van een social distancing-concert voor de bewoners in het woonzorgcentrum in de buurt die al weken geïsoleerd zaten. Nog nooit beleefde ik zo intens die schitterende Vlaamse levensliederen. Schlägers worden ze wel eens genoemd, ik vind dat een belediging.

Het is om dezelfde reden dat het bezoek aan de Mariakapel van Kerselare na een bedevaart van 27 km met die ene toegestane wandelvriend, mijn vader, enkele weken geleden zo veel deugd deed.

Diezelfde liefde maakt me zo kwaad, maar vooral zo triest, als ik de verkramptheid van de bewuste 'broeder van liefde' voel. Dat heerschap kent niks van wetenschap, maar zo waar nog minder van liefde. En in tijden van crisis kunnen we ons minder dan ooit permitteren dat we niet waarlijk zijn waar we voor staan. Ik zal me hier hartstochtelijk tegen verzetten. Binnen en buiten de kerk. Mensen zijn mensen. Liefde is liefde. Een kerk van liefde moet mensen uitnodigen zichzelf te zijn.

Maar daar stopt het niet. Die kerk van liefde is er ook voor wie die liefde zelf niet ervaart. Het is het moeilijkste, maar ook het schoonste van onze kerk. Ook deze generaal-overste verdient mijn liefde en mededogen. Makkelijk is het niet, maar pas als ik dat kan ervaren is de cirkel rond. Pas dan behoor ik echt tot die kerk van liefde. Dat is de echte revolutie van de liefde.

Jeremie Vaneeckhout

Partenia

Golias is een Franse katholieke, kerkkritische uitgeverij, o.a. van het weekblad "Golias Hebdo". Golias noemt zich (o.a. op haar website) "L'empêcheur de croire en rond", vrij vertaald als : « Hij die u verhindert met uw geloof rond de pot te draaien ». In het nummer van hun weekblad dat in de Goede Week verscheen, op 10 april (nr. 619) en dus volop in de corona-tijd, was Jacques Gaillot hun gast. Het interview met hem kreeg vier bladzijden. We vertaalden het voor u, samen met de tekst die hem inleidde.

Jacques Gaillot – ongerepte trouw aan het Evangelie

Jacques Gaillot is geboren op 11 september 1935 in Saint-Dizier, in een familie van wijnhandelaars. Heel vroeg al leeft in hem het verlangen om priester te worden. Na de middelbare school gaat hij naar het seminarie in Langres. Van 1957 tot 1959 vervult hij zijn legerdienst in Algerije. Hij wordt er geconfronteerd met het oorlogsgeweld. Het is vanuit die ervaring dat hij zich zal interesseren voor de geweldloosheid. Dat verblijf in Algerije bood hem ook de gelegenheid om de moslimwereld te ontdekken en stevige vriendschapsbanden uit te bouwen met Algerijnen. In mei 1982 wordt hij benoemd tot bisschop van Evreux. Als een man met beide voeten op de grond heeft hij vaak van zich laten horen naar aanleiding van gebeurtenissen in de actualiteit.

Zijn trouw aan het Evangelie komt tot uiting in enkele hoofdkenmerken: zijn zorg voor armen en marginalen; zijn weigering om al te inschikkelijk te zijn; zijn gehechtheid aan het recht, aan rechtvaardigheid en vrede; zijn overtuiging dat Jezus er is voor de hele mensheid en niet alleen voor de christenen; de evidentie dat de schapen buiten de schaapstal het waard zijn dat men de andere schapen achterlaat om hen te gaan opzoeken.

In 1995 wordt Jacques Gaillot naar Rome geroepen en valt het verdict: "Vanaf morgenmiddag vrijdag 13 januari bent u niet langer bisschop van Evreux. Als u uw ontslag ondertekent wordt u bisschop emeritus van Evreux." Hij weigert te tekenen en wordt bisschop van Partenia, een bisdom gesitueerd op de hoogvlakte van Sétif in Algerije, daar waar hij zijn legerdienst vervulde. Het bisdom Partenia, dat in de 5e eeuw van de kaart verdween, werd nu het symbool voor allen die, zowel in de samenleving als in de kerk, het gevoel hebben er niet bij te horen.

De beslissing van Rome veroorzaakte een wijde golf van onbegrip in Frankrijk en erbuiten, zowel bij christenen als bij niet-christenen, die vonden dat hij onrechtvaardig behandeld werd. In 1998 krijgt hij een thuis aangeboden in de communiteit van de paters Spiritijnen in Parijs, waar hij deelneemt aan het gebedsleven en met hen eucharistie viert.

In augustus 2015 wordt Jacques Gaillot in Rome door paus Franciscus verwelkomd als 'medebroeder'. Hij blijft een lichtend voorbeeld voor geëngageerde burgers. Nu hij 85 wordt laat hij wat meer tijd voor stilte en gebed. Maar telkens hij het woord neemt, neemt hij geen blad voor de mond en wijst hij ons een weg waartoe hij ons uitnodigt.

Wat ging er allemaal in u om toen de Covid 19-pandemie werd afgekondigd?

Ik heb me verbonden gevoeld met het leed van de hele mensheid. Pijn om een drama dat de grenzen overschreed en overal ging toeslaan. Een zeldzaam moment waarop de mensheid ontdekt dat we allemaal in hetzelfde schuitje zitten. Het is gemakkelijker zich met elkaar verbonden te weten wanneer

het pijn doet dan wanneer het goed gaat. Deze verschrikkelijke beproeving herinnert ons aan onze broosheid, onze eindigheid. We zijn allemaal zo kwetsbaar. De grote wereldmachten hebben lemen voeten. Niemand kan beweren dat hij veilig is voor het virus. Dit is een uitnodiging om tedere zorg te dragen voor het leven en de mens.

Als burger en bisschop van Partenia trekt u op aan de zijde van de allerarmsten. Welke zwakke plekken in onze samenleving werden nu op een aparte manier aan het licht gebracht?

De allerarmsten hebben het gevoel dat de samenleving hen over het hoofd ziet. Mensen die op straat slapen zijn verwonderd te horen: "Ik vraag u om uw huis niet te verlaten. Blijf thuis!"

Dit is wáár voor gezinnen die in krotten wonen. Zoals voor die vrouw die in een klein vochtig kamertje woont, met kakkerlakken. Zij heeft twee jonge gasten, boordevol leven. Die vrouw is moeten stoppen met werken om zich met haar kinderen bezig te houden. De dagen duren lang!

Dit is wáár voor vreemdelingen zonder papieren. Hoe verhinder je promiscuïteit als ze er opeengehoopt zitten in een slaapzaal met stapelbedden, zoals in de foyer voor mensen zonder papieren van Montreuil? Dit is wáár voor gevangenen in overbevolkte gevangenissen. Vaak zitten ze er met vier of vijf in één cel. Mensen die op straat wonen staan er alleen voor. Ze kunnen niet meer bedelen, er is niemand meer die voorbijkomt en even halt houdt om een praatje te slaan. De vrijwilligers van verenigingen die zich voor hen inzetten, zitten opgesloten.

De enige houding die de allerarmsten kan bevrijden, dat is op de eerste plaats de erkenning van hun waardigheid.

Wat we nu beleven is iets totaal nieuws. Hoe kijkt u tegen deze achtergrond naar de samenleving waarin we leven?

Het domein van de gezondheidszorg maakt duidelijk in welke maatschappij we leven. De manier waarop hospitalen en woonzorgcentra functioneren geven ons een beeld van onze maatschappij. Tijdens het voorbije jaar zijn de mensen uit de gezondheidszorg op straat gekomen om hun woede te uiten. Ze hebben het personeelsgebrek aangeklaagd, de ontreddering in de spoedgevallendiensten, het gebrek aan middelen. Tijdens een betoging in de maand november drukte een slogan goed uit waarom ze zo kwaad waren: "De staat telt zijn centen, wij zullen onze doden tellen". Werden deze kreten gehoord? Een samenleving die niet genoeg geld over heeft voor de gezondheidszorg mag zich vragen stellen. Het minste wat je toch kan zeggen is dat hier iets niet klopt.

Maar met de pandemie is de formidabele inspanning tot solidariteit tussen klinieken, tussen openbare en privéklinieken, tussen klinieken uit verschillende landen, voorbeeldig te noemen. De toewijding van de verzorgenden, geholpen door al diegenen die hun werk hervat hadden, dwingt bewondering af. Samen slagen ze erin de situatie het hoofd te bieden. Het beeld van onze gezondheidszorg is mooi gerestaureerd! Maar als deze pandemie achter de rug zal zijn, zal de gezondheidszorg dan van de staat kunnen krijgen wat hij er terecht mag van verwachten?

Ik kom al jaren in gevangenissen. Elke gevangenis geeft me een beeld van onze samenleving. Dankzij de Covid-19-pandemie worden veel minder mensen opgesloten en laat men veel meer gevangenen de gevangenis verlaten. Is dat geen goeie zaak, als de gevangenissen overbevolkt zijn?

In de gevangenis van Lannemezan, aan de voet van de Pyreneeën, hebben drie Baskische gevangenen levenslang gekregen. Ze zitten al 30 jaar opgesloten. De doodstraf werd afgeschaft in ons land. Men gaat hen toch niet laten sterven in de gevangenis? We schrijven naar de president van de Republiek, en naar de minister van justitie, met de vraag om hun straf van levenslang om te zetten in een straf van 30 jaar.

Dat zou een einde maken aan zo'n lange opsluiting! In diezelfde gevangenis van Lannemezan verblijft er een Bask die al jaren aan de ziekte van Parkinson lijdt. Zijn vraag naar een voorwaardelijke vrijlating wordt telkens weer afgewezen.

Regelmatig arriveren migranten in Parijs, na een lange lijdensweg. Velen zitten opeengehoopt onder de kruising van de autostrades aan de Porte de la Chapelle. Sommigen zijn alles kwijt. Het enige wat men hen niet heeft kunnen afnemen, dat is hun waardigheid.

Ik schaam me over het slechte onthaal dat hen hier te beurt valt, vooral wanneer er meer worden uitgewezen dan opgenomen. Een samenleving laat zich beoordelen aan de manier waarop ze haar meest kwetsbare mensen behandelt: de zieken, de gevangenen, de migranten, de mensen die op straat wonen ... Allemaal hongeren ze naar waardigheid. Naar een erkende waardigheid. Ze hebben evenveel behoefte aan respect als aan hulp.

De meest kwetsbare mensen ... mensen in gevangenissen, mensen die op straat wonen, migranten, mensen in woonzorgcentra ... Op welke manier gaat u met hen op weg? Is die lockdown in die zin geen frustrerende situatie voor u?

Kwetsbare mensen gezelschap bieden veronderstelt dat men van hen houdt. Dat is het geheim. Als ik de zaterdagmiddag naar de vereniging van mensen zonder papieren ga, dan geniet ik ervan hen weer te zien, naar hen te luisteren, met hen te praten. Ze zijn mijn familie. Ik voel me goed bij hen. Ik ontmoet gevangenen die lange straffen uitzitten. Al tien of vijftien jaar bezoek ik hen. Er bestaat iets als een soort bijzondere verstandhouding en vriendschap onder ons. De bezoektijd van één tot anderhalf uur is vlug voorbij. Als je van iemand houdt, dan heb je elkaar altijd wel iets te vertellen. Zij verwachten en waarderen die bezoeken van buitenaf. Ik krijg van hen moed voor de toekomst.

Uiteraard, met die lockdown, ben ik gefrustreerd, nu die gewone ontmoetingen niet meer mogelijk zijn. Blijft over: de post en de telefoon.

In de woonzorgcentra zijn bezoeken van familie en vrienden een zuurstofboost voor hen die er verblijven. Menselijke relaties zijn van vitaal belang voor hen. Ik maak deel uit van een team dat regelmatig telefonisch contact neemt met mensen in woonzorgcentra. In die huizen sterft men niet alleen van het virus, maar ook van het feit dat echte menselijke relaties, die hen doen leven, hun ontnomen zijn.

Vandaag neemt onze sociale samenhang nieuwe vormen aan, de nieuwe communicatiemiddelen maken het mogelijk om onze sociale banden nieuw leven in te blazen. Geeft dat volgens u een idee van hoe de samenleving er straks zal uitzien?

Het klopt, onze sociale band heeft zich vlug aangepast aan de lockdown – helaas niet voor iedereen – door een beroep te doen op telewerk, tele-vergaderingen, videoconferenties, e-boeken ... Technologische hoogstandjes die we mogen verwelkomen. Ze brengen ons bij elkaar, maar maken als dusdanig van ons nog geen broers. Ze overbruggen afstanden, maar vervangen niet de echte ontmoeting tussen mensen die elkaar kunnen aanraken en tederheid laten blijken.

Quasi religieuze formules, zoals “De natuur neemt terug waar ze recht op heeft” doen de ronde. Wat denkt u daarvan? Kan men ‘het religieuze’ erbuiten houden, bij wat we nu meemaken?

Nee, de natuur neemt geen revanche. We zijn allemaal met elkaar verbonden, in voor- en tegenspoed. Samen verliezers of samen overwinnaars. Alles wat leeft vormt een eenheid. Het is iets wat we ervaren: de vernietiging van het milieu gaat steeds gepaard met sociale achteruitgang en een daling van de

levenskwaliteit. Bij ingrijpende veranderingen zoals nu met de pandemie, zijn er altijd religieuze ontsporingen. Spijtig. Zelf verkies ik de inspirerende woorden van paus Franciscus in *Laudato Si* terug naar boven te halen, over onze ecologische bekering: “De christelijke spiritualiteit houdt voor om te groeien in soberheid en in staat te zijn om met weinig tevreden te zijn. Het is een terugkeer naar de eenvoud die het ons mogelijk maakt stil te staan om te genieten van de kleine dingen, te danken voor de mogelijkheden die het leven biedt, zonder ons te hechten aan wat wij hebben, of treurig te worden om wat wij niet bezitten. Dit vereist het vermijden van de dynamiek van overheersing en pure opeenstapeling van genoegens.” (nr. 222)

Denkt u dat de encycliek van paus Franciscus, “Laudato Si”, een lichtbaken is geweest en zal zijn om ons te helpen bouwen aan morgen, aan ons gemeenschappelijk huis in een globale wereld die duidelijk nog niet weet welke richting hij uit moet?

Die encycliek is profetisch. Hij opent een weg voor de toekomst van de mensheid. Het is een vuurtoren die ons de weg toont met zijn licht. Persoonlijk laat ik mij bevragen door deze woorden van Franciscus: “Luisteren naar zowel het roepen van de aarde als het roepen van de armen. (...) Het verdwijnen van een welbepaalde cultuur kan even erg of nog erger zijn dan het verdwijnen van een plant- of diersoort. (...) Alles heeft met alles te maken. (...) Het hart is enig in zijn soort, en het zal niet lang duren of dezelfde wanhoop die ons ertoe brengt een dier te mishandelen zal ook aan het licht komen in onze relatie met andere mensen. Elke wreedheid tegenover om het even welk schepsel is in strijd met de menselijke waardigheid.”

Welke gevolgen zal dat alles hebben voor ons samenleven van morgen? Zal het werkelijk anders zijn? Of zullen we terugkeren naar ons schaamteloos egoïsme, waar ongebreidelde concurrentie de spelregel is?

Ik denk aan psalm 90 die we op bepaalde dagen in de communautiteit in het morgengebed zingen: “Leer ons zo onze dagen te waarderen, dat wij er wijze mensen van worden.” Het is een oproep om te leven in het nu, met de volheid en het nieuwe dat het ons biedt. Morgen zal weer een andere dag zijn. In de sms’jes die ik ontvang stelt men me vaak dezelfde vraag: “Wat doet u? Wat doet u tijdens deze lockdown?” Liever dan een banale opsomming van allerlei zaken, heb ik telkens geantwoord: “Ik leef.” De omschakeling naar andere vormen van energie moet ons lukken. Zij is dringend en mogelijk. Laten we met een nieuwe lei beginnen en lessen trekken uit wat we nu meemaken! In Parijs is er een verlaging van de uitstoot van gassen, dank zij het feit dat er weinig auto’s en vliegtuigen in circulatie zijn. Het moedigt ons aan om niet opnieuw te gaan doen zoals we het altijd deden.

Laten we strijd voeren tegen de ongelijkheden. Ik vind het schandalig dat er in Parijs gezinnen in krotten of op straat wonen, terwijl er zoveel leegstand is. Er bestaan wetten, maar die worden niet toegepast. We zijn gemaakt om een wereld op te bouwen waar iedereen er is voor de ander. Zoals een Afrikaans spreekwoord zegt: “De boom eet zijn vruchten niet op, maar geeft ze te eten.”

Als u ons in een paar woorden één boodschap wilt meegeven, welke is dat dan?

We moeten dringend leren liefhebben. Eric-Emmanuel Schmitt bevestigt het in ‘Het evangelie volgens Pilatus’: “We moeten dringend leren liefhebben.” Niemand overleeft het als hij geen liefde kent. Geen enkel leven gaat verloren als we liefhebben.

6. Basiswelvaart voor allen

*“Je moet niet proberen om rijk te worden op aarde.
Want aardse rijkdom zal verdwijnen.
Die wordt rot of wordt gestolen door dieven.” (Matteüs 6, 19)*

Het coronavirus en de klimaatverandering: ze veroorzaken beide een mondiale crisis, al hebben ze ogenschijnlijk niets met elkaar te maken. Maar ze wijzen wel alle twee in de richting van een ander economisch systeem dan het bestaande.

Corona

Jonas Van der Slycken (1) erkent dat de coronacrisis tot een wereldwijde recessie kan leiden. (Wat intussen gebeurd is.) Maar dat hoeft geen ramp te zijn. De economie kan er sterker uitkomen. Op voorwaarde dat er lessen getrokken worden uit de economische pijnpunten die deze crisis blootlegt.

Ze toont hoezeer de economie kwetsbaar is voor consumptiedalingen. Deze nemen thans gigantische afmetingen aan. Gedaan met shoppen, gedaan met vliegtuigreizen, gedaan met restaurantbezoeken, fabrieken die stilvallen, tijdelijke werkloosheid, en ga zo maar door. Dit terwijl het bestaande economisch systeem consumptie en productie nodig heeft om de groeimotor draaiende te houden. En dus moet de overheid, die al zo diep in de schulden zit, de economie en de middenstand ondersteunen.

Consuminderen

De vraag rijst of we niet verder kunnen met minder consumptie. Met uitzondering van de mensen met een laag inkomen. Welzijnsstudies tonen aan: meer is niet altijd beter. Want inkomensstijgingen vertalen zich niet in blijvende welzijnsverhogingen. Volgens het gevleugelde woord van de Britse econoom Tim Jackson: “Mensen worden overtuigd om geld uit te geven dat ze niet hebben, aan zaken die ze niet nodig hebben, om indruk te maken op mensen waar ze niet om geven”. De gevolgen van zo 'n materialisme zijn: overdreven stress, angst, depressie, burn-out en gemeenschapsverlies.

Welzijnsstudies schrijven voor om reclame te beperken. We dienen meer tijd te spenderen aan gezondheid en sociale relaties in plaats van aan het vergaren van geld en bezittingen. Dit zou ons een overvloed van tijd opleveren en een eenvoudiger leven met minder consumptie. Een gangbaar voorstel om dat te bereiken, is een kortere werkweek, collectieve arbeidsduurvermindering dus. Ze zou ons helpen om allerlei problemen tegen te gaan: overwerkt zijn, werkloosheid, onnodige en vervuilende consumptie en een gebrek aan tijd voor een duurzame levensstijl.

Is het wel nodig dat we in de supermarkt aan niet-levensnoodzakelijke consumptieartikelen geraken? Nieuw schoolgerief bijvoorbeeld. Mogelijk vinden we wat we zoeken in de kringloopwinkel of ergens op zolder. Wanneer een toestel het net buiten de garantietermijn begeeft, wordt ons doorgaans aangeraden om een nieuw toestel te kopen. Omdat dit goedkoper is dan een herstelling. Daarmee houden we onze wegwerpeconomie draaiende en jagen we er een niet-aflatende hoeveelheid grondstoffen door. Een langere garantieperiode leidt tot een minder verkwistende economie. In Zweden stimuleert een lagere btw op herstellingen lokale tewerkstelling. Er bestaan ook nog andere manieren om het grondstoffenverbruik te beperken: deeleconomie, niet langer producten maar diensten verkopen: bijvoorbeeld wasbeurten in plaats van wasmachines.

CO2-uitstoot

In China daalde, in februari 2020, in drie weken tijd de emissie van koolstofdioxide met 25 % in vergelijking met vorig jaar, doordat steenkoolcentrales minder verstookten. Die uitstoot is

overigens voor een deel te wijten aan mondiale consumptie. Wij importeren immers veel consumptiegoederen uit landen zoals China. De globale groeivertraging en de annuleringen van vluchten wereldwijd ten gevolge van de coronacrisis, deden wereldwijd de uitstoot aanzienlijk dalen. Maar wat als de economische stimuli opnieuw aanslaan?

Groei en emissies gaan samen: dit illustreert de coronacrisis duidelijk. 'Klimaatrealisten' proberen de groei-economie te vergroenen. Maar dit is zelfs riskant. In tijden van groei zullen emissies onvoldoende snel dalen om de klimaatverandering te beperken tot 2 of zelfs 1,5 graden. Deze crisis en wat groene groei zullen niet volstaan om de onomkeerbare wijzigingen in het klimaatsysteem tegen te gaan.

Sociaal en ecologisch

Het kordate optreden t.a.v. de corona-epidemie en -recessie staat in schril contrast met het negeren van de voorschriften uit de klimaatwetenschap. De markt dicteert: groei blijft nodig. Waardoor welzijns- en klimaatbemannissen naar de achtergrond verdwijnen. De econome Kate Raworth meent dat we de economie zo moeten ontwerpen dat samenlevingen kunnen bloeien zonder groei.

Burgers moeten gaan beseffen dat tijd niet geld is, maar vooral tijd. Dan gaan ze niet langer meestappen in de spijzuchtige consumptiemallemolen. En zal de groei-economie muteren in een sociaal en ecologisch gezondere variant. Laat dit ook beleidsmakers aanmoedigen om groei los te laten.

Gedeelde welvaart

Helemaal in dezelfde zin publiceerde Gie Goris, een jaar geleden (!), in het tijdschrift Mo* een interview met Chandran Nair (2). Deze ruilde een succesvolle loopbaan bij een internationale consultancy in voor een nieuw initiatief dat duurzaamheid ernstig neemt. Hij heeft het over zijn jongste boek *The Sustainable State. The Future of Government, Economy, and Society*.

Nair gaat uit van de armoedeproblematiek: hoe zorg je ervoor dat miljarden armen hun recht op menselijke ontwikkeling kunnen realiseren? Hoe kunnen ze dat in een wereld die radicaal minder broeistoffen moet uitstoten en tegelijk de bredere economische crisis met urgentie moet aanpakken? Daartoe heb je een sterke staat nodig, die de burgers overtuigt dat economische groei en vrije markt het probleem zijn, en dat gedeelde en dus bescheiden welvaart het antwoord is.

Duurzaamheid is een systeem dat de toekomst niet langer beschouwt als een wingewest voor onze huidige consumptie. Waar hebben we dat nog gehoord? In het hippietijdperk klonk een luide kritiek op de consumptiemaatschappij. Maar die lijkt samen met het hippiedom verdwenen te zijn. Deze kritiek moeten we thans in positieve zin opnieuw op de agenda plaatsen. Zouden christenen met hun evangelie, waarin 'delen' zo 'n grote rol speelt, daar geen taak in te vervullen hebben?

Westerse levensstijl

Duurzaamheid is geen begrip dat ons alleen maar allemaal samen moet brengen en een goed gevoel geven. Het vraagt keuzes. Je kan geen duurzaamheid prediken en tegelijk een economisch model uitdragen dat functioneert op basis van plundering en Westers exceptionalisme (3). Net de mensen die de minst duurzame samenleving vorm geven, zouden dan gaan vertellen hoe duurzaamheid er moet uitzien aan mensen die niet eens het minimum hebben. Iedereen heeft recht op basiswelvaart: goed en voldoende voedsel, onderdak, water, sanitair, gezondheidszorg, elektriciteit. Om die rechten te realiseren zonder de planeet te verwoesten, moeten er grenzen opgelegd worden aan wat iedereen kan bezitten en kopen.

Het Westen ontkent het koloniale verleden en de herverdelingsnaden van het heden. Wij, zegt Chandran Nair, willen ons wreken voor de dominantie van het verleden. Als jullie twee auto's hebben, dan willen wij er drie. Jullie hebben shoppingcentra? Wij bouwen megamalls (4). Maar ook het Westen wil dat Azië en Afrika groeien. Dan kunnen wij jullie goederen kopen, ook al

beseffen jullie dat dit uitdraait op een klimaatcatastrofe.

Individualistische vrijheid is een westerse obsessie. Iedereen kan alles hebben of willen. Het is echter de staat die de regels formuleert waardoor een samenleving kan functioneren. Die hebben we nodig in deze 21ste eeuw met de klimaatverandering, het pieken van de bevolkingstoename, de technologische excessen en een economisch model dat externe kosten aanmoedigt. Enkele ngo's die lokale gemeenschappen sterk maken volstaan niet (5). We moeten keuzes maken die de koers van de geschiedenis kunnen veranderen, en die ook uitvoeren.

Een sterke en duurzame staat

Deze uitdagingen zijn planetair. We kunnen die dan toch niet nationaal oplossen? Hierop antwoordt Nair: zonder goed functionerende staten kan je zelfs geen multilaterale oplossing doen werken. Hij geeft het voorbeeld van het klimaat. De Verenigde Staten, India en China kunnen met de nodige maatregelen bijna alleen de klimaatverandering bestrijden. Maar het ene land trekt zich terug, het andere struikelt over zijn rommelige democratie en het derde haalt zijn doelstelling met de vingers in de neus. De staat moet kunnen tussenkomen om de breuklijnen in de samenleving en de excessen van de vrije markt aan te pakken.

De duurzame staat overtuigt de bevolking van het belang van een gematigde welvaart. Ze biedt geen ruimte aan overdreven winsthonger of economische projecten die daarop gebaseerd zijn. De ruimte om welvarender te worden, te ondernemen en rijker te worden, houdt op waar de rechten van de meerderheid bedreigd worden. Belangrijker nog: die staat pakt de mondiale bedreigingen én de ongelijkheden aan.

Deze staat bestaat uit instituties die diepe wortels heeft in de samenleving. Hier bij ons noemen we dat het middenveld. In Japan voelen de mensen zich deel van de staat en brengen daarom het burgerschap op om de instellingen te doen draaien en samen te houden. In de meeste ontwikkelingslanden overheerst het gevoel dat de staat vijand is, met alle gevolgen van dien. Is dit laatste ook niet in België het geval?

Stop overtollige consumptie

Hier belanden we opnieuw op wat ook Van der Slycken hierboven uitroept. Het economisch model van vandaag draait niet op het verschaffen van basisbehoeften. Er moeten remmen geïnstalleerd worden op overtollige consumptie zodra het recht van anderen op hun basisrechten en dus minimale consumptie bedreigd wordt. Zo kampt Californië, onder druk van klimaatverandering, met enorme waterschaarste en bosbranden. Dus moet er iets gedaan worden aan het waterverbruik: geen zwembad meer, ook al heb je sloten geld en ben je een wereldberoemde Hollywoodacteur. Daarom is het in Delhi tegen de wet om een zwembad te bouwen. De rechten van de meerderheid wegen zwaarder dan de mogelijkheden van de rijke minderheid.

Wil de duurzame staat de basisrechten van de meerderheid garanderen, dan moet de overheid de natuurlijke rijkdommen daarvoor inzetten. Dat kan voor elk land anders zijn. In Hong-Kong het recht op wonen: een appartementje van 35 m² kost daar immers een half miljoen US-\$. In Singapore deed de overheid daar wat aan door het grondbezit gedeeltelijk uit de vrije markt te houden. In steden zouden bijvoorbeeld mensen geen auto meer kunnen bezitten. Rijke mensen in tropische steden die bij 19° C willen slapen zouden daarvoor 100 \$ per uur moeten betalen. Om dat privilege te belasten kunnen we dan geavanceerde technologieën inzetten.

Nieuwe levensstijl

We zullen zaken moeten opgeven. We kunnen niet rekenen op de magie van nieuwe technologieën. De grond van de zaak: zes miljard Aziaten in 2050 met een westerse levensstijl, dat is gewoon fysiek onmogelijk. Mensen worden niet geboren met het verlangen naar een grote villa, tv in elke kamer en twee wagens in de garage. Dat wordt hen aangepreacht door de reclame.

Kan je die miljarden Aziaten, vraagt Gie Goris ten slotte, wel vertellen dat ze het met minder dan het Westen moeten doen, als er in het Westen niet tegelijk minder geconsumeerd wordt? Het zal moeten, antwoordt Nair. Deze mensen moeten daarom niet arm blijven. Auto's veranderen nu al de meeste Aziatische steden in een hel. Dat kunnen we veranderen door hen het beste systeem van openbaar vervoer aan te bieden. Laat de overheden daarover eerlijk communiceren, in plaats van zich vast te klampen aan de onzin over economische groei. Ik geloof niet in de nonsens van groene consumenten. Persoonlijke verandering is utopisch, tenzij je de regels zo maakt dat mensen kunnen veranderen.

Nieuwe overheid

In het verleden hebben crisissen maar voor een tijdelijk dipje in de CO2-uitstoot gezorgd. Dit zegt Sara Vicca, biologe van de Universiteit Antwerpen (6). 'Kijk naar de oliecrisis in de jaren 70, het uiteenvallen de Sovjet-Unie in 1991 of de bankencrisis in 2008: ook toen ging de economie door een dal en ook toen verbeterde de luchtkwaliteit. Maar zodra die crisis voorbij was, ging ook de uitstoot weer de hoogte in. Tot op het niveau van voor de daling en nog hoger.'

Volgens Vicca ligt de bal andermaal in het kamp van de overheid. 'Of de coronacrisis een blijvend positief of negatief effect zal hebben op klimaat en milieu, zal in belangrijke mate afhangen van de maatregelen die onze overheden nemen om de economie opnieuw te stimuleren. Als we het nieuwe coronavirus gebruiken als een opportuniteit om voluit te investeren in een duurzame toekomst, dan zal ons milieu er uiteindelijk wel bij varen. Als we verder doen zoals voordien, dan is het positieve effect dat we nu zien zo weer voorbij.'

Een koolstofarme samenleving zal er maar komen door investeringen op lange termijn. We moeten onze economie straks op een milieu- en klimaatvriendelijke manier uit het slop trekken, zegt Pieter Boussemaere, klimaatdocent Vives Hogeschool (7). Overheden moeten vooral focussen op zaken die de uitstoot sterk reduceren: gebouwen renoveren, het elektriciteitsnet versneld versterken, koolstofarme alternatieven fiscaal stimuleren – zoals warmtepompen – en laadpalen nog sneller uitrollen.

Evangelie levensnabij

Hebben christenen hierin een rol te spelen? Benjamin Royaards stelt, tot zijn verwondering vast, dat het geloof van de Italianen zorgt voor een solidariteit als nooit tevoren (8). Deze ongelovige schrijver die woont in Bergamo, ervaart dat de christelijke waarden er zorgen voor een geestelijk kompas. "Waar de kerken in België zijn leeggelopen, zaten ze hier tot de lockdown afgeladen vol. Om de kerkgangers toch hun eredienst te bieden worden er streamings georganiseerd. Mijn vrouw en schoonfamilie (Royaards is getrouwd met een Italiaanse) zouden voor geen geld ter wereld de zondagse dienst willen missen. Zo komt het dat ik in de loop van de jaren ook geregeld naar het betoog van de goede Don (Don Davide Rota, priester, die zelf een week in het ziekenhuis lag met het coronavirus) ben gaan luisteren. Ik moet eerlijkheidshalve toegeven dat deze levenswandel mij aanvankelijk mateloos verveelde. Maar nu ik enkele jaren verder ben, en het Italiaanse ritme en zijn cultuur zich meester over mij hebben gemaakt, heb ik er een grote appreciatie voor gekregen. Ik ga nu zelf geregeld met mijn kinderen naar Don Davide luisteren. Voor een atheïst uit een artistiek midden is dat zeker geen evidentie."

En Royaards besluit: "De paus wandelde enkele dagen geleden van het Vaticaan naar San Marcella al Corso, een kleine kerkje in het centrum van Rome, om er te bidden voor het einde van de pandemie. Net zoals men dit deed ten tijde van de 'Grote Pest'. Zulke symbolische acties behoeden de mensen hier voor volledige wanhoop."

Kunnen christenen meer dan bidden? Ongetwijfeld wel. Ze hebben als roeping voorttrekkers te zijn van solidariteit, ook m.b.t. tot de grote omschakeling naar een economie waarin welzijns- en klimaatbekkernissen voorop staan.

P.S. 1. We zijn een week verder. (Nog maar zoveel?) Er verschenen een massa artikels over deze crisis. Er zijn er bitter weinig die het bestaand economisch bestel in vraag stellen. Allen – behalve de laagste inkomens – wat minder consumeren en dus ook wat minder verdienen: o maar! Een uitzondering: de Italiaanse schrijver Sandro Veronesi (7):

“Het echte virus op de planeet aarde, dat is de mens. Die koloniseert en vernietigt de aarde. In plaats van zich aan te passen aan de natuur, past de mens de natuur aan zijn eigen behoeften aan.”

“Na de doortocht van dit virus moeten we onze samenleving zeker op economisch vlak herinrichten. Is dat geen mooie kans om tegelijk helder na te denken over de toekomst van de planeet?”

(3 april 2020)

P.S. 2. En ja, alles lijkt erop dat het, met of zonder corona, ‘business as usual’ wordt. De Nationale Veiligheidsraad stelde vrijdagavond laat haar exit-scenario voor. Ik had er eerst niet op gelet: het zijn politici van de oppositie die wezen op de volgorde. Eerst de bedrijven, daarna de winkels, vervolgens de scholen – in beperkte mate – en van het sociaal leven is nog maar nauwelijks sprake. Dit zegt iets over de prioriteiten van de huidige machthebbers. Is een tegenbeweging mogelijk? En welke rol kan de kerk daarin spelen?

(26 april 2020)

P.S. 3. “Voor het heropstarten van het bedrijfsleven is consumeren een economische noodzaak”, stelt Lieven Sioen vandaag. Samen met de titel bovenaan zijn commentaar (8) lijkt dit wel 100% in tegenspraak te zijn met al wat hierboven te lezen staat. Zijn laatste zin nuanceert: “Dat duurzaam en zo lokaal mogelijk doen is meer dan ooit een politieke en een morele plicht.” Het komt er dan niet zozeer op aan om minder dan wel om anders te consumeren. Sioen haalt alvast enkele voorbeelden uit het vervolg van zijn krant. De poetshulp mag opnieuw komen werken. Je kan een maaltijd afhaken. Je doet je aankopen in de boetiek om de hoek. De korte keten blijkt wel bestand tegen de crisis. Dus: niet noodzakelijk minder maar vooral anders consumeren. Hoe passen we dat toe op onze vakantie, op onze huisinrichting, op onze kleding, op onze verplaatsingen, op onze voeding, op ons energieverbruik,...? Ook al met het oog op het klimaat en op de mensen in armoede?

(2 mei 2020)

P.S. 4. Hans Bruyninckx, directeur van het Europees Milieuagentschap, zegt het zo (9):

“Helaas voeren we nog altijd een beleid waarbij de economische logica van de 20ste eeuw domineert. Economische groei is vaak belangrijker dan sociale cohesie, de draagkracht van het natuurlijk kapitaal en de ecosystemen. Je zou kunnen stellen dat het economisch kapitaal overgewaardeerd is, het sociale kapitaal ondergewaardeerd en het natuurlijke kapitaal nauwelijks gewaardeerd. Daar moeten we dringend van af. In dit decennium (nvdr: 2020-2030) staat de planeet op een keerpunt. De huidige manieren van produceren en consumeren zijn op geen enkele manier duurzaam. We weten nu veel beter wat we moeten doen en waarom. Er is een kans dat we het kunnen. Nu moeten we het alleen nog doen.”

Vraag van journalist Ludwig De Vocht: “Is er in tijden van coronacrisis ruimte om aan milieu en klimaat te denken?”

Antwoord: “Het is normaal dat de aandacht daar nu naartoe gaat. Daardoor staat de Green Deal onder druk. Die deal is nochtans een enorm investeringsmechanisme en dat soort financiële hefboomen die gigantisch veel geld in de economie injecteren, is precies wat we nu nodig hebben.”

(4 mei 2020)

laatste P.S. De heropstart van de economie is begonnen. De onderhandelingen met het oog op een volwaardige regering zijn gestart, waarschijnlijk tegen september 2020. Twee mogelijkheden. Ofwel gaat men het sociaal-economisch(-ecologisch) systeem van voordien zo getrouw mogelijk herstellen. In ieder geval op Vlaams niveau. Dit is duidelijk de betrachting van Bart De Wever. Ofwel opteert men voor basiswelvaart voor allen. Een voorbeeld: de luchtvaartbranche. Men kan er een groot deel van het huidig personeel overhevelen naar de aanleg en de uitbating van tgv-lijnen vanuit Zaventem naar de belangrijkste steden van Europa. De christendemocraten proberen water en vuur met elkaar te verzoenen. Wat zal het worden?

(22 mei 2020)

Rob

-

- (1) Jonas Van der Slycken, 'Geneest corona onze spilzucht?', De Standaard 5 maart 2020, blz. 38-39. Van der Slycken is doctorandus vakgroep Economie aan de universiteit van Gent.
- (2) Mo* 132, zomer 2019, blz. 46-49, Gie Goris, Chandran Nair: 'Zes miljard Aziaten met een westerse levensstijl is gewoon onmogelijk'. Het hele interview is te bekijken op www.youtube.com/mondiaalnieuws
- (3) Exceptionalisme is de overtuiging dat een groep of institutie buitengewoon of exceptioneel is in vergelijking met omringende groepen. Die groep kan een land, cultuur, wetgeving, beweging, ideologie of periode zijn, maar ook de mens tegenover andere dieren en de Aarde tegenover het heelal.
- (4) SM Megamall is het op een na grootste winkelcentrum in de Filippijnen en het negende grootste ter wereld.
- (5) Natuurlijk denken we hierbij aan 11-11-11, Broederlijk Delen, Damiaanactie, enzovoort: levensnoodzakelijk maar dus schromelijk onvoldoende.
- (6) dS avond van 19 maart 2020, 'Positief effect op milieu is wellicht maar tijdelijk'
- (7) Pieter Boussemare, De zon schijnt, en hoe!, De Standaard, 25 maart 2020, blz. 35
- (8) Benjamin Royaards, Geloof als wapen tegen wanhoop, De Standaard, 23 maart 2020, blz. 26-27
- (9) Interview: Paul Demets, gemuteerde mens en dichter, De Standaard der Letteren, 27 maart 2020, blz. L10
- (10) Interview Sandro Veronesi 'Ik zie mijn ouders honderdmaal per dag sterven', De Standaard der letteren, 3 april 2020, blz. L6
- (11) Paus Franciscus, Laudato Sí, 2015, nr. 193
- (12) Lieven Sioen, 'Consumenten als burgerplicht', De Standaard, 2-3 mei 2020, blz. 2
- (13) Interview met Hans Bruyninckx, 'Green Deal kompas voor economische heropleving', Tertio, 22 april 2020, blz. 2-3
- (14) Dirk Holemans, 3 lessen die de coronacrisis ons leert om het klimaat te redden, [www.vrt.be/vrtnws/nl/net-binnen/15 mei 2020](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/net-binnen/15-mei-2020). Verder uitgediept in het Canvas-programma "Nachtwacht" van zaterdag 16 mei

8. "Wij zitten al heel ons leven in lockdown"

In coronatijden lijken onze gangbare normen en waarden aardig onder druk te staan. Na drie weken in ons kot blijven, zien we onszelf dingen doen waarvan we nooit dachten dat het ons zou overkomen.

In mijn belronde vorige week naar mensen in armoede met wie ik in contact ben, was ik verrast door de reactie van Dirk. Ik had me voorbereid op een deprimerend verhaal. Dirk heeft zo al moeite met eenzaamheid, wat moest dat worden nu hij verplicht is elke dag thuis te blijven? Maar Dirk reageerde heel laconiek. "Lockdown? Laat me niet lachen, ik leef al heel mijn leven in lockdown." En hij ging verder, "voor ons, mensen in armoede, is dat dagelijkse kost. Misschien dat de andere mensen nu eindelijk eens gaan beseffen wat wij meemaken."

Die laatste zin is de hele week door mijn hoofd blijven spoken. Ik hoorde bijna exacte dezelfde woorden van lotgenoten van Dirk. Aan de leider van een indianenstam wordt de volgende quote toegekend: "Never judge someone until you walked two moons in his mocassins." We zitten nog maar drie weken in onwennige mocassins en nu al lijkt het erop dat veel van onze vooroordelen over mensen in armoede als een boemerang in ons gezicht terugkomen nu we zelf in situaties verkeren die gelijkenissen vertonen met hun dagelijkse realiteit.

Denk bijvoorbeeld aan de technische werkloosheid, een realiteit voor ondertussen meer dan 1 miljoen Belgen. De eerste dagen leek het wel de hemel op aarde: eindelijk tijd, lekker uitslapen, geen stress, geen deadlines. Na drie weken lijkt het eerder de hel op aarde! Ik zag een prachtige cartoon de revue passeren waarin een CEO gelukkig achterover leunt op zijn bureaustoel en met een grote glimlach zegt: "Straks betalen ze nog om aan het werk te mogen!" Het zogezegde luilekkerleventje van mensen in armoede blijkt, nu we het zelf ten dele meemaken, toch niet zo aantrekkelijk. Inderdaad. Ook mensen in armoede wensen, net zoals u en ik, een zinvolle dagbesteding met bijhorend loon.

Stress kenden we voornamelijk vanuit ons werk: deadlines halen of extra opdrachten. Stress is de motor die ons vooruit stuwde. Wat we nu meemaken is een heel andere vorm van stress. Het is een stress die ons verlamt omwille van de financiële donderwolk die komt aandrijven, stress die op onze zenuwen werkt, omdat we met het hele gezin opeengepakt zitten in ons kot en ook de stress dat we de touwtjes van ons leven niet langer in handen hebben door dat coronabeestje. Dat is het soort stress waar mensen in armoede al lang mee vertrouwd zijn. Het soort stress dat je uitput en verlamt waardoor je er soms niet toe komt helder te denken of beslissingen te nemen.

De term 'pedagogisch verantwoord' is de afgelopen weken voor sommige ouders een heel rekbaar begrip geworden. Het aantal uren dat we onze kroost ongestoord laten tv kijken, Fortnite spelen of op de Playstation laten met bijhorende chips is bij momenten ongezien. Ook de relatie met onze partner staat op scherp voor veel mensen. In plaats van eindelijk tijd voor elkaar, proberen we elkaar nu soms te mijden om de druk van de ketel te houden. Het is indrukwekkend hoe de opgelegde coronamaatregelen ons anders doen handelen en invloed hebben op ons normenbesef. Nee, wij zijn niet veranderd, maar de omstandigheden hebben ons gedrag veranderd. Dat onderscheid wordt wel eens over het hoofd gezien wanneer we het hebben over mensen in armoede. Er wordt soms heel vlug gezegd dat ze schromelijk tekort schieten als ouder of partner, alsof de leefomstandigheden bij hen geen impact hebben op het gedrag.

Ondanks de gelijkenissen is het ook goed te weten dat enkele weken de mocassins van mensen in armoede aantrekken nog iets heel anders is dan ook hun kleren aan te trekken en in hun kot te wonen. Het vraagt weinig verbeeldingskracht om te zien hoe het stressniveau anders beleefd wordt als je in een klein appartementje woont op je 23e dan wanneer je een vrijstaande woning hebt met een ruime tuin.

Ook de financiën maken een wereld van verschil. In je kot blijven, is uiteraard makkelijker met Netflix, een laptop of tablet voor ieder kind en 's avonds een Deliveroo bellen omdat je geen energie over hebt om te koken. Het is ook anders omgaan met de opgelegde maatregelen als je weet dat heel België en, bij uitbreiding, zowat de hele wereld in hetzelfde schuitje zit. Mensen in armoede zijn bij de meeste statistieken steeds de uitzondering op de regel. Dat voelt helemaal anders.

Maar het grootste verschil zit waarschijnlijk nog in het perspectief. Voor de gemiddelde Belg is de coronacrisis een crisis. Dit wil zeggen: er komt ooit een einde aan. De collega's zien we binnenkort terug, er komt vast weer structuur in ons leven en de rust in ons gezin zal zijn weg wel terugvinden. Bij mensen in armoede valt dat perspectief soms helemaal weg. Je zal maar in armoede opgegroeid zijn.

Zelfs als we geen twee 'moons' lang in de onwennige mocassins moeten rondlopen, dan hoop ik vooral dat we onze gangbare vooroordelen over mensen in armoede kritisch durven te bekijken. Dan kan de coronacrisis een 'krisis' worden zoals in de oorspronkelijke Griekse betekenis: een beslissend keerpunt, een soort resetknop. Dan kunnen dankzij corona – met schroom schrijf ik de woorden neer – ook mensen in armoede recht hebben op volwaardige jobs, betaalbare woningen of gelijke onderwijskansen. De kennis en ervaring van mensen in armoede zullen we daarvoor hard nodig hebben.

*verschenen in www.dewereldmorgen.be van woensdag 8 april 2020
Guy Malfait is co-auteur van 'Aan de onderkant ligt de lat altijd hoger', verschenen bij EPO en voorgesteld in vorig nummer van deze Nieuwsbrief*

9. Naschrift artikel House of Compassion vorige Nieuwsbrief

Bij het artikel Begijnhofkerk wordt 'House of Compassion' in vorig nummer:

Meer informatie over House of Compassion zal in de toekomst te vinden zijn op onze website <http://www.houseofcompassion.brussels>

Voorlopig kan je al terecht op onze Facebookpagina, like en volg deze dus zeker:

<https://www.facebook.com/HouseofCompassionBrussels/>

Foto: Daniël Alliët en opvolger Evert Wouters

10. Om een Kerk in uittocht

***Om een Kerk in uittocht op te bouwen volstaat het niet de curie te hervormen en de pederastie te vervolgen
José Arregi***

We kunnen niet aannemen dat er een vooraf bestaande godheid in een ver verleden de wereld uit het niets zou geschapen hebben en dat hij naar goeddunken erin kan interveniëren. Ook niet dat wij het centrum van de kosmos zijn, noch dat er een 'einde van de wereld' zou komen met een laatste oordeel en een eeuwige hel voor de slechten. De transformatie van deze planeet en van haar mensdom in een meer rechtvaardige en vrije plek hangt ook van de Kerk af.

De verspreiding van de wetenschappen door de universiteiten heeft – of zal – de eeuwenoude visie op de kosmos die de traditionele geloofsaannames en -praktijken schragen, ondergraven. En nog zoveel dingen die we nog altijd lezen en horen. Dat alles is gepasseerd of loopt naar zijn einde toe. We leven in een postreligieuze tijd. Tegelijk beleven we hoe dan ook een postseculiere tijd. Niet omdat de traditionele religies nog steeds overleven en zelfs in vele landen, zoals de Verenigde Staten, Rusland en Brazilië, een politieke hoofdrol gaan spelen. Het zijn reactionaire en fundamentalistische verschijnselen, meer politiek dan religieus. En ze hebben de profetische en mystieke Geest die hun origines inspireerden verraden. We beleven een postseculier tijdperk omdat we als Homo Sapiens, dankzij onze cerebrale en culturele

ontwikkeling, symboliserende wezens zijn. Zoals de andere uitgestorven menselijke soorten dat waren en andere hominide primaten nog altijd zijn, iedere soort op zijn manier.

We zijn meer dan wat we denken, voelen, weten, hebben. De Realiteit gaat voor ons uit. Alles ontstaat uit de 'materie', waarvan we niet weten wat het is. De materie is de matrix. Het Mysterie dat ons omhult. De realiteit wordt opnieuw betoverd. Alles is onderling verwant, open en bewoond door onvoorspelbare en onuitputtelijke mogelijkheden. Alles transformeert zich. Waarheen? Dat hangt af van het geheel en in het bijzonder van ons hoe het met de klimaatverandering vergaat.

En. Wat heeft dat met de Kerk te maken? Ook van haar hangt de transformatie van de planeet en van dit mensdom af. Tot een meer rechtvaardige, vrije, broederlijke en gelukkige vorm. De fundamentele voorwaarde opdat de Kerk veranderend zou kunnen werken, is haar eigen diepgaande transformatie. We sleuren eeuwen vertraging mee: de Kerk moet dringend haar traditionele religieuze vormen en doctrines opgeven om zich om te vormen tot een profetische en mystieke kerk voor postreligieuze en postseculiere tijden. Om de broederlijkheid te realiseren waarvan hij droomde, heeft Jezus nooit en op geen enkele wijze aan een toekomstige kerk gedacht. Weliswaar waait met paus Franciscus een krachtige profetische stormwind door de Rooms-Katholieke Kerk. Veel krachtiger dan ik ooit gedacht had. Hij pleit voor een 'Kerk in uittocht' (1): geen douanepost, maar een "hulppost voor de gekwetsten". Hij plaatst de armen boven de ontwikkeling, de politiek boven de economie, de gerechtigheid boven de leer, de menselijke persoon boven het kerkrecht, het evangelie boven het instituut. Hij klaagt de 'economie die doodt' aan, de plundering van de planeet, het economische en culturele kolonialisme, het sluiten van de grenzen voor vluchtelingen en immigranten. Hij dringt aan op een dappere culturele revolutie die de ecologische catastrofe doet vermijden, die de mensheid en de planetaire gemeenschap redt. "Ons geloof is altijd revolutionair", zei hij in Bolivia. "Handel nu, de tijd raakt op". Dank u, broeder paus Franciscus!

Franciscus plaatst de armen boven de ontwikkeling, de politiek boven de economie, gerechtigheid boven de doctrine Maar hij blijft een God prediken die naar believen tussenkomt.

Dat alles is zonder twijfel het essentiële, maar volstaat niet om echt profetische kerk te zijn die over de hedendaagse wereld de Geest van Genesis en het Jubeljaar blaast die Jezus bezielde. Zoals het evenmin volstaat de Vaticaanse curie te hervormen of de pederastie te vervolgen. Hoe weinig! Zoals het ook niet volstaat gehuwde mannen te 'wijden', of nog diaconessen te benoemen van tweede rang, ondergeschikt aan mannelijke clerici. Ik zie een Franciscus die nog altijd diep verankerd is een religieuze taal en een klerikaal kerkmodel. Ik hoor hem theologische ideeën verkondigen van duizenden jaren oud: dat God een heer is die tussenkomt wanneer hij dat wil, dat Jezus stierf om onze zonden uit te boeten, dat de duivel in persoon actief is, dat de gendertheorie 'ideologische kolonisatie' is en slecht is omdat er slechts één huwelijk is, want "man en vrouw" schiep God hen.

Dat alles begrijpt bijna niemand meer. Het inspireert niemand. Om profetisch te zijn, moet de Kerk haar oude doctrinaire en institutionele vestingmuren wijd openzetten en oversteken naar de andere postseculiere en postreligieuze kant. Daar waar de hedendaagse mannen en vrouwen leven, genieten en lijden, converseren en zoeken. Waar de Geest waait.

*Oorspronkelijke titel: Para construir unie Iglesia en salida no basta reformar la curia y perseguir la pederastia Bron: Amerindia nr. 123 (27 december 2019) <http://www.amerindiaenlared.org>
Vertaald uit het Spaans door cvs.bollettino@gmail.com.*

(1) Apostolische exhortatie Evangelii Gaudium (paus Franciscus)nr. hfdst 1; § 1. Vertalers hebben het blijkbaar moeilijk om het Spaanse 'Salida' of het Italiaanse 'Uscita' (één van beide is vermoedelijk de grondtaal) correct te vertalen. In de officiële versie op de Vaticaanse site wordt het in het Frans 'Une église en sortie', in het Duits 'Eine Kirche im aufbruch ('het op(en)breken', vertrekken klaar) in het Engels "A church which goes forth", in het Nederlands: een Kerk die erop uitgaat (site Vaticaan en RK-documenten NL), 'een Kerk die naar buiten gericht is (Licap). Wij opteren voor 'een kerk in uittocht'.

11. Rustpunt: Jef Schoenaerts

Ik stoot op volgende ervaring van Jef Schoenaerts. Nu ik al meerdere weken noodgedwongen niet meer deelneem aan gemeenschapsvieringen, doet ze bij mij een waarschuwingslichtje flikkeren voor na de lockdown.

"Ik vind het nooit fijn als een zondagvoormiddag doorkruist wordt door familiale of andere verplichtingen. Een zondag zonder viering in Filosofenfontein voelt aan als onaf. Het is het moment en de plaats waar mijn bidden opgenomen wordt in het gebed van de gemeenschap, waar het samen zingen mij uitnodigt tot woorden groter dan mijzelf, waar de kapelgangers mij tot verbinding brengen, waar we rituelen uitvoeren die mij uitnodigen tot sterkere intensiteit van leven, waar we ons keren naar dezelfde bronnen, waar de opgedane energie mij terugstuurt naar de dagelijkse stroom. Zonder deze momenten van uitgetild worden boven mijzelf, van delen met bondgenoten, zonder aangespoord te worden door de geest, zou het vuur wellicht enkel smeulen of zelfs doven."

Jef Schoenaerts, *Staan in onrust en verlangen*,
TGL jaargang 76 nr. 1, januari-maart 2020, blz. 99

COLOFON

- Redactie: Rob Debels, Lieven Debosscher, Isabelle Maes en Bart Pieters
- Medewerkers aan dit nummer: Guy Malfait, Roger Vandenberghe en Jan Vanden Berghe (J. Gaillot en Partenia)
- Columnisten: Yassin El Attar en Jeremie Vaneeckhout
- Layout: TiDee - www.tidee.be
- GDPR: Je kan de gegevens die we over je bewaren altijd opvragen, laten wijzigen of verwijderen via een mail aan lieven.bebosscher@gmail.com

Geloof & leven verweven is de nieuwsbrief van Evangelie Levensnabij. Het is een driemaandelijks contactblad van christenen die hun geloof verbinden met persoonlijke en maatschappelijke levensvragen, met een bijzondere aandacht voor wie in de samenleving uitgesloten worden.

Ze voeden zich aan een Bijbelse spiritualiteit en kiezen voor een andere levensstijl. Ze opteren voor een democratisch kerkmodel en voor samenwerking met mensen die werken aan een rechtvaardige wereld vanuit een ander geloof of levensbeschouwing.

Evangelie Levensnabij is aangesloten bij Bezield Verband, een netwerk van personen en kerkgemeenschappen die in Vlaanderen een eigentijdse lichtbaken van zingeving willen zijn.